

ตำนานการสร้างเมืองต้า

เจ้าเมืองลำปางกับเจ้าเมืองแพร่ ได้มีการเจรจาแบ่งปันเขตแดนของทั้งสองเมือง เพราะยังไม่ได้แบ่งเขตกันอย่างชัดเจน โดยเจ้าเมืองทั้งสองได้ตกลงกันว่าให้แต่ละฝ่ายเดินทางออกจากเมืองของตนในเวลาเที่ยงวัน เมื่อเดินทางมาพบกันที่ใดให้ถือว่าที่นั่นเป็นเขตแดนของทั้งสองเมือง ข้อตกลงของเจ้าเมืองทั้งสองกลับมีปัญหาภายหลังเพราะไม่ได้ตกลงกันว่าจะถือเอาเวลานกแซวร้องตอนเช้าหรือตอนเย็น เจ้าเมืองแพร่เข้าใจว่านกแซวร้องตอนเย็น แต่เจ้าเมืองลำปางถือเอานกแซวร้องตอนเช้า พอถึงวันนัดเจ้าเมืองลำปางก็ออกเดินทางจากเมืองในเวลาเที่ยงวัน นกแซวร้องตอนเช้าตรู่ เจ้าเมืองลำปางและบริวาร ออกเดินทางมาเป็นเวลานานและเป็นระยะทางไกลมากแล้วก็ไม่มีความเห็นว่าจะพบกับเจ้าเมืองแพร่ เจ้าเมืองลำปางจึงสั่งให้ไพร่พลหยุดรอถ้าเจ้าเมืองแพร่ที่บริเวณลำห้วยแห่งหนึ่งที่มีความเย็นใสและร่มรื่น ส่วนเจ้าเมืองแพร่และไพร่พลได้ออกเดินทางออกจากเมืองในเวลาเที่ยงวันวันนั้น เมื่อเดินทางมาถึงผาบ่อกก็พบว่าเจ้าเมืองลำปางได้มารออยู่แล้ว เจ้าเมืองทั้งสองจึงถือเอาแนวผาบ่อกเป็นเขตแดนของทั้งสองเมือง ฝ่ายเจ้าเมืองลำปางเห็นว่าบริเวณที่พักรอถ้าเจ้าเมืองแพร่มีทำเลเหมาะสมที่จะสร้างเมืองใหม่ยิ่งนัก จึงได้อพยพชาวเมืองบางส่วนมาสร้างเมืองขึ้นใหม่และตั้งชื่อว่า “เมืองถ้ำ” เพื่อเป็นอนุสรณ์ที่ได้รอถ้าเจ้าเมืองแพร่ ต่อมาชาวเมืองได้เปลี่ยนชื่อเป็น “เมืองต้า” และลำห้วยที่ผ่านเมืองเรียกว่าห้วยแม่ต้า จนถึงปัจจุบัน

เมืองต้าเคยเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยก่อน ถึงแม้ว่าจะไม่มีบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ แต่จากหลักฐานทางโบราณวัตถุพบว่าเมืองต้ามีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่หลายตารางกิโลเมตร คูเมืองที่ปรากฏอยู่คือเวียงปู้ บริเวณที่ตั้งเมืองปัจจุบันคือบ้านเวียง เจ้าเมืองที่ปรากฏชื่อพระยาอุปเสน (เจ้าเงินเมือง) เจ้าช้างงาปี เจ้าคำแดง เจ้าคำพูน เป็นต้น ทหารเอกของเมืองต้า คือ เจ้าแก้วของคอง และต่อมาเมืองต้าก็ได้ล่มสลายลงอันอาจเกิดจากถูกข้าศึกรุกราน เกิดโรคระบาด หรือการย้ายเมืองเพราะภาวะแห้งแล้ง จนในที่สุดเมืองต้าก็ตกเป็นเมืองร้าง วัดวาอารามถูกทำลายเพราะการขุดหาทรัพย์สมบัติ วัดต่าง ๆ ที่ปรากฏชื่อคือ วัดสบปุง วัดม่อนลายคำ วัดเขาควาย วัดอุโมงค์ วัดบ่อแก่น เป็นต้น

ประวัติความเป็นมาของตำบลเวียงต้า

หินอยู่ตามถ้ำต่าง ๆ ทั่วไป ชาวบ้านเรียกว่า เสียมตุน ขวานหิน ดังกล่าว ชาวบ้านได้นำมาเก็บรักษาไว้ส่วนใหญ่มจะสูญหายไป หลังจากนั้นเมื่อประมาณ 1000 ปีมาแล้ว ชาวลื้อ ได้เข้ามาตั้งชุมชนอยู่ในบริเวณนี้ สันนิษฐานว่า ชาวเครื่องปั้นดินเผา อารูชโบราณ เครื่องมือการเกษตร และไหกระดุก ที่ชาวบ้านขุดพบโดยทั่วไป ร่องรอยกำแพงเมืองและคูเมือง ที่บ้านเวียงและที่เวียงปุม นอกจากนั้นยังพบซากวัดร้างอยู่ในบริเวณนี้ประมาณ 10 วัด หลักฐานที่ชาวบ้านขุดพบจะเป็นพระเครื่องแต่ไม่พบซากอิฐ สันนิษฐานว่าวัดส่วนใหญ่จะสร้างด้วยวัสดุไม้ วัดต่าง ๆ ที่ปรากฏชื่อคือ

1. วัดจอมแจ้ง อยู่บริเวณฝายสบทามปัจจุบันนี้ ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 5 กิโลเมตร
2. วัดสบปุง อยู่บริเวณกับป่าช้าบ้านแป้นปัจจุบัน
3. วัดไลย์คำ อยู่บริเวณฝายแม่ต๋านนอก เขตติดต่อบ้านเหล่า - บ้านแป้น
4. วัดโป่งแดง อยู่บริเวณทิศตะวันตกของสถานอนามัยบ้านเหล่า
5. วัดม่อนป่าแก่น อยู่บริเวณโรงเรียนบ้านเหล่า
6. วัดดงตาล อยู่บริเวณเหนือป่าช้าบ้านหัวฝาย
7. วัดเขาควาย อยู่บริเวณติดกับวัดตำม่อน
8. วัดอุโมงค์ อยู่บริเวณวัดต้าเวียงปัจจุบัน
9. วัดป่าฝาง อยู่บริเวณบ้านผาหลาย
10. วัดต้าแหลง อยู่บริเวณโรงเรียนบ้านแหลง

จากวัดต่าง ๆ เหล่านี้ชุมชนชาวลื้อจะตั้งอยู่รอบๆ บริเวณวัดเป็นบริเวณประมาณ 10 กิโลเมตร สองฝั่งลำห้วยแม่ต้า และชาวลื้อเป็นเผ่าที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ชนเผ่าลื้อได้รับฉายาว่า “นักรบผี” คือชอบออกรบในตอนกลางคืน ตอนกลางวันจะซ่อนพรางตัวอยู่ในถ้ำจึงเป็นที่เกรงขามของศัตรู ทำให้สามารถรักษาชุมชนไว้ได้เป็นเวลานาน อารูชของชาวลื้อมีลักษณะพิเศษ คือ ปลายดาบจะงุ้มลงปลายตัด ยาวประมาณ 2 ฟุตครึ่ง และมีด้ามยาวเท่ากับตัวดาบ สามารถใช้ฟันศัตรูจากบนหลังช้างได้ ต่อมาเมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ราวปี พ.ศ. 2412 เจ้าฮ้อยหลวง เจ้าฟ้าเมืองเชียงตุงเป็นชาวเงี้ยว ได้สมรสกับแม่เจ้าคำป้อ แห่งเมืองแพร่ มีลูก 4 คน คือ เจ้าเมืองอินทร์ รัตนภาค เจ้าเมืองพรหม รัตนภาค แม่เจ้ายอด (ยอดคำ) และเจ้าแม่จอมศรี (มณีวงศ์) พร้อมด้วยข้าทาสบริวารชาวเงี้ยวพร้อมช้างกว่า 100 เชือก เข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อทำไม้ให้กับบริษัททำป่าไม้ของอังกฤษ คือ บริษัทอีสต์เอเชียติก โดยเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณบ้านม่อน หมู่ข้าทาสบริวารได้แยกย้ายกันไปตั้งถิ่นฐานตามค้ำน้ำต่าง ๆ สองฝั่งห้วยแม่ต้า เพื่อทำการซักลากท่อนซุงลงไปในลำห้วยแม่ต้าและคัดซุงที่ติดข้างฝั่ง ให้ไหลไปตามน้ำในฤดูน้ำหลาก

ลักษณะการปกครองของเวียงต้าเมื่อชุมชนต่าง ๆ ได้ขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ จึงได้รับการยกระดับขึ้นเป็นเมืองขึ้นตรงกับจังหวัดลำปาง มีพ่อเมืองเป็นผู้ปกครอง ในแต่ละปีจะต้องส่งส่วยให้เจ้าเมืองลำปาง คือ เหล็กจากบ่อต้า 1 ก้อน หนักประมาณ 5 กิโลกรัม และไม้สักขนาด 10 ก้า ยาว 20 วา 1 ท่อน

รายนามพ่อเมืองเวียงต้ามีทั้งหมด 9 คน ดังนี้

1. พ่อเมืองแสนสุภา นางแก้ว
2. พ่อเมืองแสนอด นางทิ
3. พ่อเมืองแสนต่างใจ นางเรียน
4. พ่อเมืองแสนเตชะ นางสา
5. พ่อเมืองแสนเมืองมา นางสุ
6. พ่อเมืองแสนเจ็ด นางเฮือน
7. พ่อเมืองแสนประจัญ นางสา
8. พ่อเมืองแสนใจ นางจ้อย
9. พ่อเมืองขุนศิริ จอมใจ นางตอง

หลังจากนั้นมีการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ยุบเลิกเมืองต้าให้เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอ
ลอง จังหวัดลำปาง ตำแหน่งพ่อเมืองยุบเลิกให้เป็นกำนัน ราชนามกำนันของตำบลเวียงต้า ดังนี้

1. กำนันขุนระบิน ปัญญาฉลาด
2. กำนันทิ ยอดคำ
3. กำนันวงศ์ ยานสกุล
4. กำนันบุญยืน ปัญญาฉลาด
5. กำนันศักดิ์สิทธิ์ ปัญญาฉลาด
6. กำนันบัณฑิต ปัญญาฉลาด
7. กำนันศักดิ์สิทธิ์ ปัญญาฉลาด (รอบ2)
8. กำนันจรูญ ชันตา
9. กำนันบัญชา วิวัฒนาภักดี
10. กำนันสิทธิพร ปัญญาฉลาด (ปัจจุบัน)

ปี พ.ศ. 2475 ได้โอนตำบลเวียงต้าและอำเภอลองมาขึ้นกับจังหวัดแพร่ ที่มาของชื่อหมู่บ้านต่าง ๆ ในตำบล
เวียงต้า เมื่อชุมชนชาวเงี้ยวที่ตั้งอยู่สองฝั่งริมห้วยแม่ต้าขยายตัวมากขึ้นจากการอพยพเข้ามาเป็นลูกจ้างทำไม้และเข้า
มาขายสินค้า มีการแต่งงานระหว่างคนเมืองกับชาวเงี้ยว จึงเกิดเป็นหมู่บ้านต่าง ๆ ขึ้น ตั้งชื่อหมู่บ้านตามสถานที่ตั้ง
และมีชื่อตำนานำหน้าทุกหมู่บ้าน ครั้งแรกมีจำนวน 7 หมู่บ้าน คือ ต้าแป้น ต้าเหล่า ต้าเวียง ต้าม่อน ต้าน้ำดิบ ต้าแหลง
และต้าผาหลาย เมื่อมีการตั้งเป็นตำบลได้ตั้งชื่อตามบ้านต้าเวียง แต่กลับเป็นตำบลเวียงต้า พร้อมกับให้เอาคำว่าต้า
นำหน้าชื่อบ้านต่าง ๆ ออก เพื่อป้องกันการสับสน และได้ยุบบ้านต้าเวียงรวมกับต้าม่อนจึงเหลืออยู่ 6 หมู่บ้าน คือ
บ้านแป้น บ้านเหล่า บ้านม่อน บ้านน้ำดิบหัวฝาย บ้านแหลง และบ้านผาหลาย แต่ชื่อวัดต่าง ๆ ยังใช้ชื่อเดิม เช่น วัดต้า
แป้น วัดต้าเหล่า วัดต้าเวียง และวัดต้าม่อน ในปี พ.ศ. 2534 บ้านน้ำดิบหัวฝาย แยกออกเป็น 2 หมู่บ้าน เป็นหมู่ที่ 7
บ้านหัวฝาย ปี พ.ศ. 2535 บ้านเหล่าแยกออกเป็น 2 หมู่บ้านเป็นหมู่ที่ 8 บ้านเหล่าศรีภูมิ ปี พ.ศ. 2544 บ้านแหลง ได้
แยกออกเป็น 2 หมู่บ้าน เป็นหมู่ที่ 9 บ้านแหลงสันติสุข และบ้านแป้น ได้แยกออกเป็น 2 หมู่บ้าน เป็นหมู่ที่ 10 บ้าน
แสนทอง ปัจจุบันตำบลเวียงต้าจึงมีทั้งหมด 10 หมู่บ้าน คือ

1. หมู่ที่ 1 บ้านแป้น
2. หมู่ที่ 2 บ้านเหล่า
3. หมู่ที่ 3 บ้านม่อน
4. หมู่ที่ 4 บ้านน้ำดิบ
5. หมู่ที่ 5 บ้านแหลง
6. หมู่ที่ 6 บ้านผาหลาย
7. หมู่ที่ 7 บ้านหัวฝาย
8. หมู่ที่ 8 บ้านเหล่าศรีภูมิ
9. หมู่ที่ 9 บ้านแหลงสันติสุข
10. หมู่ที่ 10 บ้านแสนทอง

ที่มาข้อมูล : อ.พิทักษ์ ปัญญาฉลาด

ข้อมูลทั่วไป

ตำบลเวียงต้า เป็น 1 ใน 9 ตำบลของอำเภอลอง จังหวัดแพร่ เป็นชุมชนโบราณที่ตั้งของศูนย์กลางการปกครองของเวียงต้า (เมืองต้า) มีวัดต้าเวียงเป็นวัดหลวงกลางเวียง และเวียงปู้ซึ่งเป็นเวียงบริวารของเวียงต้าที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลเวียงต้ามีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

- **ทิศเหนือ** ติดต่อกับตำบลห้วยหม้าย (อำเภอสอง) และตำบลวังหลวง ตำบลทุ่งแก้ว (อำเภอหนองม่วงไข่)
- **ทิศใต้** ติดต่อกับตำบลต้าผามอก และตำบลบ้านปิน
- **ทิศตะวันออก** ติดต่อกับตำบลวังหงส์ (อำเภอเมืองแพร่) และตำบลต้าผามอก (อำเภอลอง)
- **ทิศตะวันตก** ติดต่อกับตำบลนาสัก และตำบลจางเหนือ (อำเภอแม่เกาะ จังหวัดลำปาง)

การแบ่งเขตการปกครอง

การปกครองส่วนภูมิภาค

ตำบลเวียงต้าแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน ได้แก่

1. หมู่ที่ 1 บ้านแป้น
2. หมู่ที่ 2 บ้านเหล่า
3. หมู่ที่ 3 บ้านม่อน
4. หมู่ที่ 4 บ้านน้ำดิบ
5. หมู่ที่ 5 บ้านแหลง
6. หมู่ที่ 6 บ้านผาลาย
7. หมู่ที่ 7 บ้านหัวฝาย
8. หมู่ที่ 8 บ้านเหล่าศรีภูมิ
9. หมู่ที่ 9 บ้านแหลงสันติสุข
10. หมู่ที่ 10 บ้านแสนทอง

การปกครองท้องถิ่น

ท้องที่ตำบลเวียงต้ามีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ **เทศบาลตำบลเวียงต้า** เพียงแห่งเดียวครอบคลุมพื้นที่ตำบลเวียงต้าทั้งหมด ซึ่งเดิมเป็นสภาตำบลเวียงต้าที่จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2516 และยกฐานะขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงต้าในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2539

เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงต้า มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงต้าจึงได้ยกฐานะขึ้นเป็น **เทศบาลตำบลเวียงต้า** ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 และมีผลในวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2551